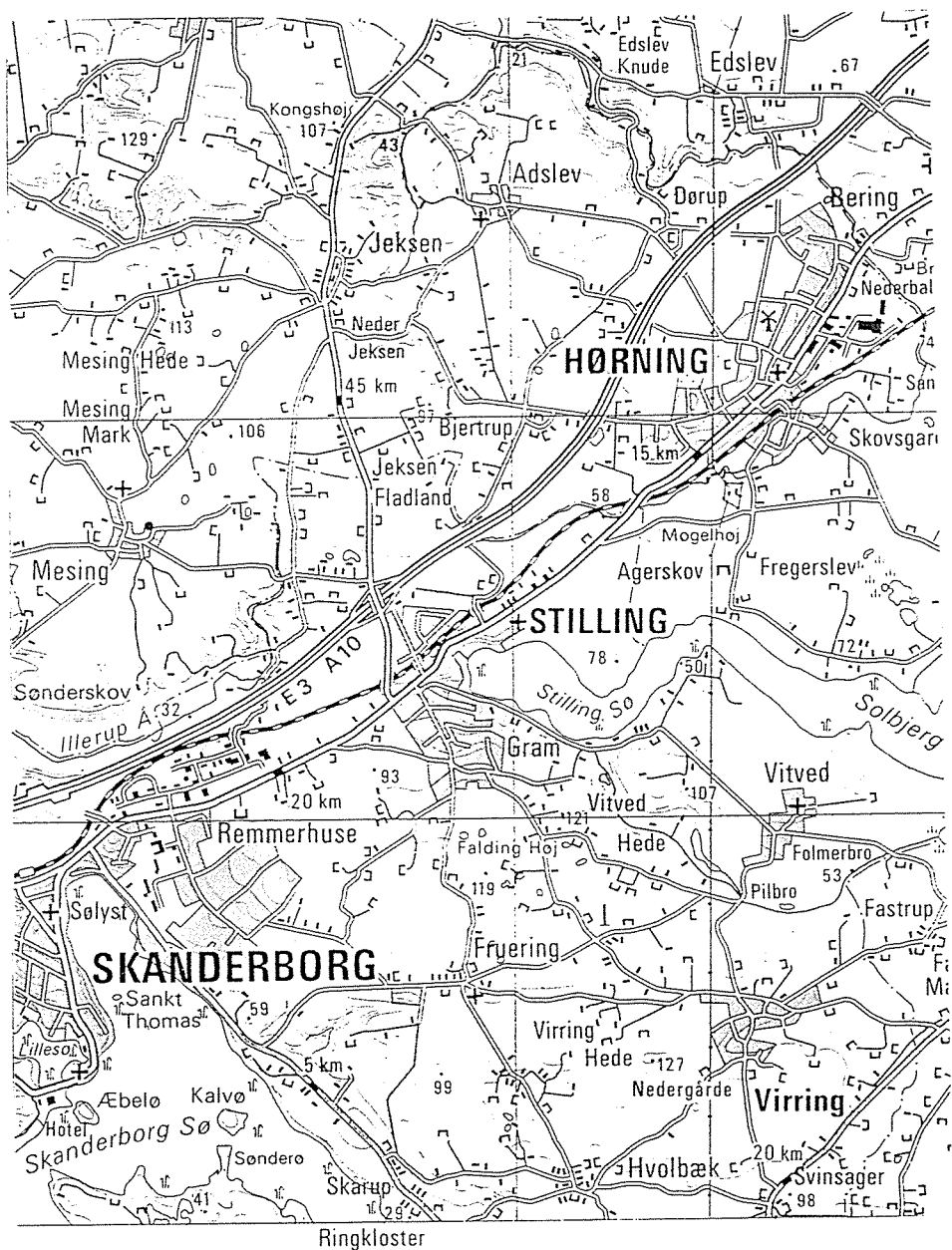

KALVØ I SKANDERBORG SØ

en ø-floraliste med noter

af

Bernt Løjtnant og Erik Wessberg

Ringkloster

1 km

Randers 1990

KALVØ I SKANDERBORG SØ - EN Ø-FLORALISTE MED NOTER

I Skanderborg Sø ligger 4 øer: Kalvø, Sankt Thomas, Æbelø og Sankt Helene. Af disse er Sankt Thomas og Æbelø tidligere beskrevet i ø-floraserien (Wessberg 1990a, 1990b), medens Sankt Helene på et senere tidspunkt vil blive undersøgt og beskrevet.

Kalvø er langt den største af de 4 øer med et areal på ca. 6 ha. I den tidlige middelalder - indtil 1172 - var øen beboet af to munkeordener, benediktinerne og cistercienserne. Det lille kloster (citadel), som blev anlagt af benediktinerne, er der nu intet spor af (Dahl 1987). Ligesom Skanderborg Sø's omgivelser er Kalvø meget kuperet. Hele øen er opbygget af stenet morænesand, der de fleste steder igennem tiden er blevet dækket af et tyndt lag muld.

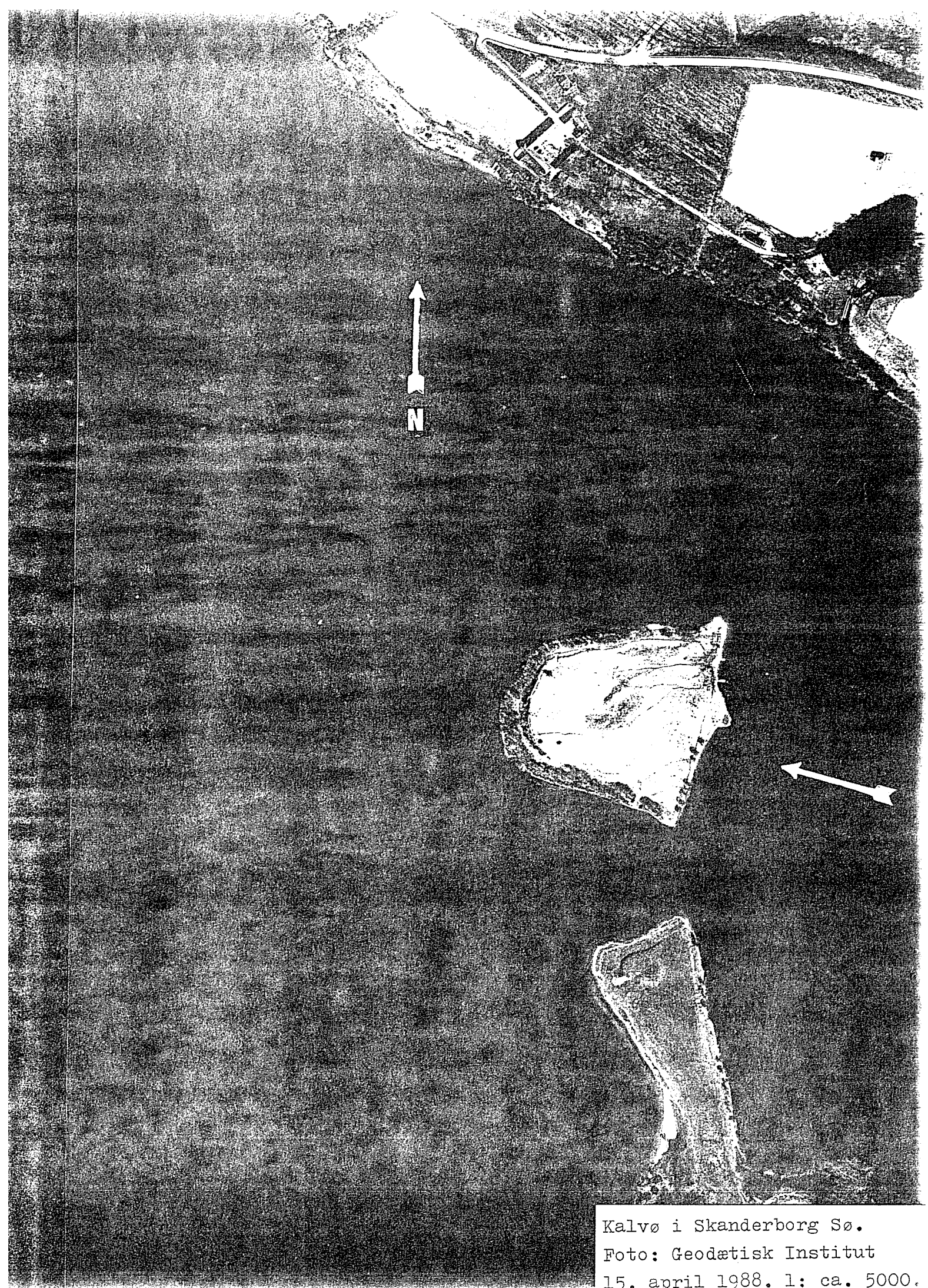
Vegetationen på Kalvø

Hovedparten af Kalvø er græsdækket. Undtaget herfra er ellesumpen ved øens vestside samt smalle striber langs søbredden, som mange steder er stenet. Langs bredden er der flere steder smalle bælter af Tagrør (*Phragmites australis*), især mod vest og syd, medens nord- og østsiden kun rummer spredte, diffuse bælter.

Vestsiden af Kalvø. Tagrør-bæltet er mere spredt og meget smallere end ved Sankt Thomas. Trævæksten består udelukkende af Rød-El (*Alnus glutinosa*).

Foto: EW, 27. maj 1987.

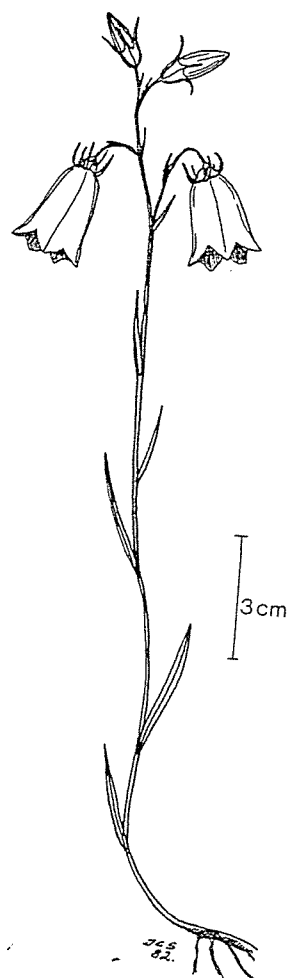

Kalvø i Skanderborg Sø.
Foto: Geodætisk Institut
15. april 1988. 1: ca. 5000.

Et flere hundrede m² stort område ved Kalvø's vestside består af ellesump, og det domineres af Rød-El (*Alnus glutinosa*). Ved forårstide er der kraftigt gult af Eng-Kabbeleje (*Caltha palustris*). Derudover findes her bl.a. Lådden Dueurt (*Epilobium hirsutum*), Kær-Galtetand (*Stachys palustris*), Stor Nælde (*Urtica dioeca*), Alm. Vorterod (*Ficaria verna* ssp. *verna*), Alm. Mjødurt (*Filipendula ulmaria*), Alm. Baldrian (*Valeriana sambucifolia* ssp. *procurrens*) samt - som på Sankt Thomas - store mængder Gærde-Snerle (*Calystegia sepium*).

Ved ellesumpens yderside findes på blottet sandbund og mellem stenene bl.a. Rød Gåsefod (*Chenopodium rubrum*) og Tigger-Ranunkel (*Ranunculus sceleratus*).

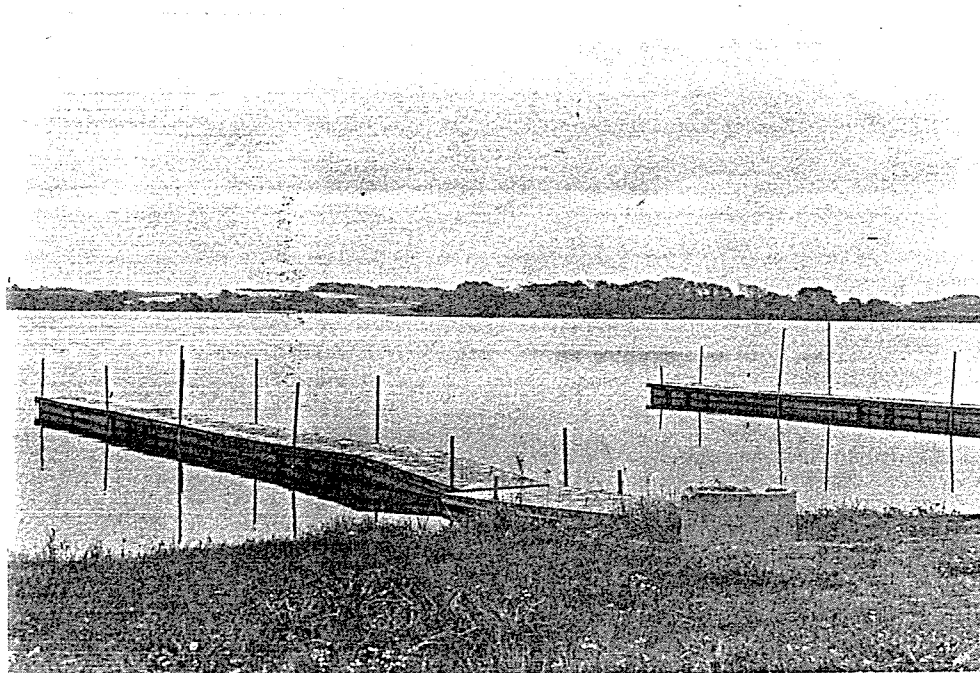
Det meste af øens indre og stærkt kuperede areal er dækket af en tæt græs-/urtevegetation. Af græsser dominerer Rød Svingel (*Festuca rubra*), Fåre-Svingel (*Festuca ovina*) og Alm. Hvene (*Agrostis tenuis*), medens der mærkværdigvis kun er fundet ganske lidt Alm. Kvik (*Elytrigia repens*) på Kalvø. Ved forårstide ses på overdrevene arter som Knold-Ranunkel (*Ranunculus bulbosus*) og Kornet Stenbræk (*Saxifraga granulata*). Om sommeren, når græsserne er vokset godt i vejret, er urterne i mindretal. Hyppigst er Tveskægget Ærenpris (*Veronica chamaedrys*), Alm. Syre (*Rumex acetosa*), Alm. Røllike (*Achillea millefolium*), Muse-Vikke (*Vicia cracca*), Alm. Pimpinelle (*Pimpinella saxifraga*), Krybende Potentil (*Potentilla reptans*) og Rødknæ (*Rumex acetosella*).

Blå-Klokke (*Campanula rotundifolia*)

er den eneste Klokke-art, der er fundet på øerne i Skanderborg Sø. Den vokser på Æbelø og på Kalvø. På Kalvø er den fåtallig, hvor den især findes på skrænterne mod nord og vest.

Mod sydøst findes flere store bevoksninger af Gederams (*Chamaenerion angustifolium*) og - helt ude ved søkanten - meget Angelik (*Angelica sylvestris*). Mod sydvest findes på en skrænt et større krat bestående af Glat Hunderose (*Rosa canina* ssp. *canina*). Her findes også et stort og yderigt pæretræ (*Pyrus communis*, hort.).

På østsiden af Kalvø findes disse to, ret store pontonbroer. Kalvø er et sted, som mange sejlere benytter som "rekreativt" område. Herom vidner store mængder kapsler, affalds-, afftrædelses- og bålpladser.

Foto: EW, 27. maj 1987. Fotoretning sydøst.

Langs søkanten findes Kalvø rundt Rød-El (*Alnus glutinosa*). Billedet er taget fra det centrale område. I baggrunden rager Sønderø, som i dag ikke er nogen ø, ud i Skanderborg Sø.

Foto: EW. 27. maj 1987. Fotoretning svd.

Floraliste for Kalvø

Så vidt vides, har floraen på Kalvø ikke tidligere været beskrevet eller undersøgt. I litteraturen er Kalvø ganske vist nævnt med et fund af Kalmus (*Acorus calamus*) - (Dahl 1976). Bortset fra dette fund er arterne i floralisten set under ekskursioner til øen den 22. juli 1982, 30. aug. 1986 og den 27. maj 1987.

Med hensyn til plantenavnene er så vidt muligt fulgt Dansk Feltflora (Hansen 1988).

Ialt er der fundet 176 arter på Kalvø, deraf 32 arter tilhørende slægten Mælkebøtte (*Taraxacum*).

På grund af øens beskedne størrelse er der i floralisten ikke angivet eksakte voksesteder for planterne, ligesom der heller ikke er givet oplysning om deres hyppighed.

Urterne har det svært på Kalvø. Om foråret, inden græsserne har fået overtaget, når bl.a. Kornet Stenbræk (*Saxifraga granulata*), Knold-Ranunkel (*Ranunculus bulbosus*) og Mælkebøtte (*Taraxacum* spp.) at blomstre; men de fleste har et sygeligt udseende. Årsag ?

Foto: EW, 27. maj 1987.

- ! Achillea millefolium (Alm. Røllike) - BL
- ! - ptarmica (Nyse-Røllike) - BL
- ! Acorus calamus (Kalmus) - Dahl 1976
- ! Agrostis gigantea (Stortoppet Hvene)
- ! - tenuis (Alm. Hvene) - BL
- ! Alnus glutinosa (Rød-El) - BL
- ! Anemone nemorosa (Hvid Anemone)
- ! Angelica sylvestris (Angelik) - BL
- ! Anthoxanthum odoratum (Vellugtende Gulaks) - BL
- ! Arrhenatherum elatius (Draphavre) - BL
- ! Atriplex patula (Svine-Mælde)
- ! Bidens tripartita (Fliget Brøndsel)
- ! Bromus hordeaceus ssp. hordeaceus (Blød Hejre)
- ! Caltha palustris (Eng-Kabbeleje) - BL
- ! Calystegia sepium (Gærde-Snerle) - BL
- ! Campanula rotundifolia (Liden Klokke) - BL
- ! Capsella bursa-pastoris (Hyrdetaske)
- ! Cardamine pratensis ssp. pratensis (Engkarse)
- ! Carex acutiformis (Kær-Star) - BL
- ! - disticha (Toradet Star) - BL
- ! - hirta (Håret Star) - BL
- ! - rostrata (Næb-Star) - BL
- ! - vesicaria (Blære-Star) - BL
- ! Cerastium fontanum ssp. triviale (Alm. Hønsetarm)
- ! Chamaenerion angustifolium (Gederams)
- ! Chenopodium rubrum (Rød Gåsefod)
- ! Cirsium arvense (Ager-Tidsel) - BL
- ! - vulgare (Horse-Tidsel) - BL
- ! Crataegus monogyna (Engriflet Hvidtjørn) - BL
- ! Dactylis glomerata (Alm. Hundegræs) - BL
- ! Deschampsia caespitosa (Mose-Bunke) - BL
- ! Eleocharis palustris ssp. vulgaris (Alm. Sumpstrå) - BL
- ! Elytrigia repens (Alm. Kvik) - BL
- ! Epilobium hirsutum (Lådden Dueurt) - BL
- ! - montanum (Glat Dueurt) - BL
- ! - parviflorum (Dunet Dueurt)
- ! Equisetum arvense (Ager-Padderok) - BL
- ! - palustre (Kær-Padderok)
- ! Erodium cicutarium (Hejrenæb)
- ! Erophila verna (Vår-Gæslingeblomst)
- ! Eupatorium cannabinum (Hjortetrøst) - BL
- ! Festuca ovina (Fåre-Svingel) - BL
- ! - pratensis (Eng-Svingel) - BL
- ! - rubra ssp. rubra (Rød Svingel) - BL
- ! Ficaria verna ssp. verna (Alm. Vorterod)
- ! Filipendula ulmaria (Alm. Mjødurt) - BL
- ! Fraxinus excelsior (Ask)
- ! Galium aparine (Burre-Snerre)
- ! - mollugo (Hvid Snerre) - BL
- ! - palustre (Kær-Snerre) - BL

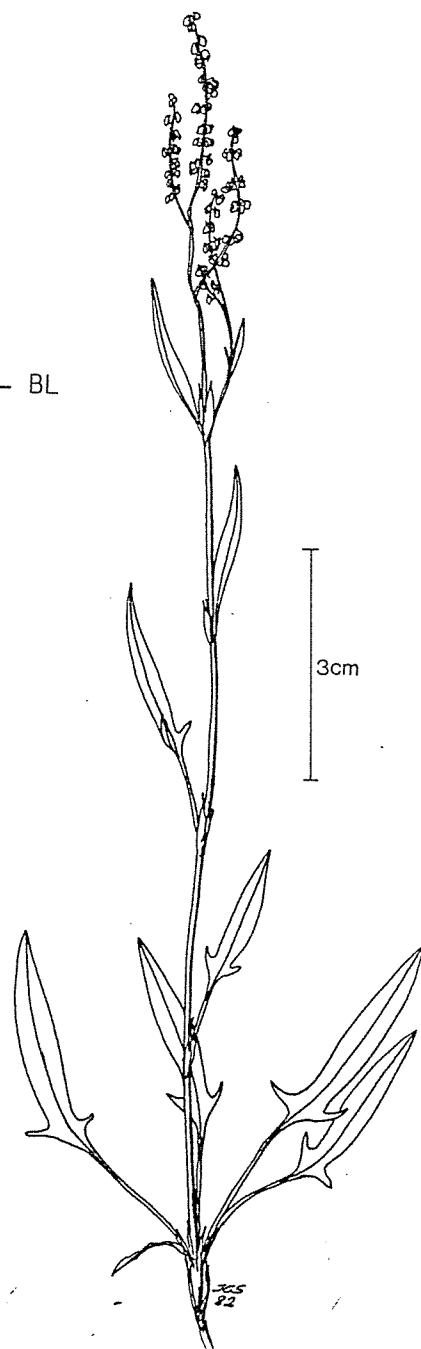
- ! Galium uliginosum (Sump-Snerre)
- verum ssp. cf. verum (Gul Snerre) - BL
- ! - ssp. wirtgenii (Rank Snerre)
- ! Geum urbanum (Feber-Nellikerod) - BL
- ! Glechoma hederacea (Korsknap) - BL
- ! Hieracium pilosella (Håret Høgeurt) - BL
- ! Holcus lanatus (Fløjlsgræs) - BL
- ! Hypericum perforatum (Prikbladet Perikon) - BL
- ! Hypochoeris radicata (Alm. Kongepen)
- Iris pseudacorus (Gul Iris) - BL
- ! Juncus articulatus (Glanskapslet Siv)
- bufonius (Tudse-Siv) - BL
- effusus (Lyse-Siv) - BL
- ! - gerardii (Harril)
- ! Knautia arvensis (Blåhat) - BL
- ! Lamium purpureum (Rød Tvetand)
- ! Lapsana communis (Haremad)
- ! Lathyrus pratensis (Gul Fladbælg) - BL
- ! Leontodon autumnalis (Høst-Borst) - BL
- Lolium perenne (Alm. Rajgræs) - BL
- Lotus corniculatus (Alm. Kællingetand) - BL
- ! - uliginosus (Sump-Kællingetand) - BL
- ! Luzula campestris (Mark-Frytle)
- ! Lycopus europæus (Sværtelvæld) - BL
- ! Lysimachia vulgaris (Alm. Fredløs)
- Lythrum salicaria (Kattehale) - BL
- Mentha arvensis (Ager-Mynte) - BL
- ! Milium effusum (Miliegræs)
- Myosotis palustris (Eng-Forglemmigej) - BL
- ! Myosoton aquaticum (Kløvkrone)
- ! Myriophyllum verticillatum (Krans-Tusindblad)
- ! Phalaris arundinacea (Rørgæs) - BL
- Phleum cf. bertolonii (Knold-Rottehale) - BL
- ! - pratense (Eng-Rottehale)
- ! Phragmites australis (Tagrør) - BL
- ! Pimpinella saxifraga (Alm. Pimpinelle)
- Plantago lanceolata (Lancet-Vejbred) - BL
- major (Glat Vejbred) - BL
- ! Poa pratensis ssp. pratensis (Eng-Rapgræs) - BL
- ! - trivialis (Alm. Rapgræs)
- ! Polygonum amphibium (Vand-Pileurt) - BL
- ! - aviculare ssp. aviculare (Alm. Vej-Pileurt)
- ! - lapathifolium ssp. lapathifolium (Knudet Pileurt)
- ! - ssp. pallidum (Bleg Pileurt)
- persicaria (Fersken-Pileurt) - BL
- ! Potamogeton perfoliatus (Hjertebladet Vandaks)
- ! Potentilla anserina (Gåse-Potentil) - BL
- ! - reptans (Krybende Potentil) - BL
- ! Prunella vulgaris (Alm. Brunelle) - BL

- ! Prunus avium (Fugle-Kirsebær)
- spinosa (Slåen) - BL
- ! Pyrus communis (Pære)
- ! Ranunculus acris (Bidende Ranunkel) - BL
- ! - bulbosus (Knold-Ranunkel)
- ! - sceleratus (Tigger-Ranunkel)
- ! Rorippa sylvestris (Vej-Guldarse)
- ! Rosa canina ssp. canina (Glat Hunde-Rose) - BL
- ! Rubus idaeus (Hindbær) - BL
- ! Rumex acetosa (Alm. Syre) - BL
- ! - acetosella (Rødknæ) - BL
- ! - crispus (Kruset Skræppe) - BL
- longifolius (By-Skræppe) - BL
- ! - thyrsiflorus (Dusk-Syre)
- ! Salix caprea (Selje-Pil)
- ! - cinerea (Grå-Pil) - BL
- ! - pentandra (Femhannet Pil)
- ! - viminialis (Bånd-Pil)
- ! Sambucus nigra (Alm. Hyld) - BL
- Sarothamnus scoparius (Gyvel) - BL
- ! Saxifraga granulata (Kornet Stenbræk)
- ! Scrophularia nodosa (Knoldet Brunrod)
- ! Scutellaria galericulata (Alm. Skjolddrager)
- ! Senecio vulgaris (Alm. Brandbæger)
- ! Silene vulgaris ssp. vulgaris (Blæresmælde) - BL
- ! Sonchus arvensis (Ager-Svinemælk) - BL
- ! - asper (Ru Svinemælk)
- oleraceus (Alm. Svinemælk) - BL
- ! Sorbus aucuparia (Alm. Røn)
- ! Stachys palustris (Kær-Galtetand) - BL
- ! Stellaria graminea (Græsbladet Fladstjerne)
- ! - media (Alm. Fuglegræs)
- Taraxacum, sect. Erythrosperma (Rødfrugtet Sand-Mælkebøtte):
- ! - brachyglossum
- ! - lacistophyllum
- Taraxacum, sect. Celtica (Eng-Mælkebøtte):
- ! - gelertii
- Taraxacum, sect. Hamata (Krogfliget Mælkebøtte):
- ! - boekmanii
- ! - hamatifforme
- ! - pruinatum
- Taraxacum, sect. Ruderalia (Fandens Mælkebøtte):
- ! - alatum
- ! - ancistrolobum
- ! - angustisquameum
- ! - coartatum
- ! - cordatum
- ! - ekmani

- ! Taraxacum fasciatum
- ! - latissimum
- ! - lingulatum
- ! - mirum
- ! - ochrochlorum
- ! - pachylobum
- ! - pallidipes
- ! - piceatum
- ! - planum
- ! - polyodon
- ! - procerisquameum
- ! - pseudoretroflexum
- ! - pulverulentum
- ! - rhodopodum
- ! - subdahlstedtii
- ! - subhuelphersianum
- ! - subleucopodum
- ! - subxanthostigma
- ! - valens
- ! - xanthostigma
- ! Trifolium medium (Bugtet Kløver) - BL
- pratense (Rødkløver) - BL
- ! - repens (Hvidkløver)
- ! Tripleurospermum inodorum (Lugtløs Kamille) - BL
- ! Tussilago farfara (Følfod) - BL
- ! Ulmus glabra (Skov-Elm)
- ! Urtica dioeca (Stor Nælde) - BL
- ! Valeriana sambucifolia ssp. procurrens (Alm. Baldrian) - BL
- ! Veronica chamaedrys (Tveskægget Ærenpris) - BL
- ! Vicia angustifolia (Smalbladet Vikke)
- ! - cracca (Muse-Vikke) - BL

Rødknæ (Rumex acetosella)

er sammen med Alm. Syre (*Rumex acetosa*) og Dusk-Syre (*R. thyrsiflorus*) en af de almindeligste arter på de mest tørre dele af Kalvø, dvs. på skrænterne og i det centrale område.

Citeret litteratur

Dahl, K., 1976: Tekst og detailkort over fredede områder. Danmarks Naturfredningsforening. - København.

Hansen, K. (red.), 1988: Dansk Feltflora, 4. opl. - København.

Wessberg, E., 1990a : Sankt Thomas i Skanderborg Sø. En ø-floraliste med noter.

Wessberg, E., 1990b : Æbelø i Skanderborg Sø. En ø-floraliste med noter.

Tak

Lærer Jens Bjerring Poulsen, universitetslektor Alfred Hansen og seminarielektor Anfred Pedersen takkes alle for deres kommentarer til manuskriptet. Alfred Hansen, Anfred Pedersen og lærer Hans Øllgaard takkes for deres hjælp i forbindelse med bestemmelse eller verifikation af en række planteindsamlinger.

Lærer Jens Chr. Schou takkes, fordi hans tegninger måtte benyttes i ø-floraen.

Bernt Løjtnant
Gørtlervej 87
8900 Randers

Erik Wessberg
Sandagervej 13
Assentoft
8900 Randers

Hjerterbladet Vandaks (*Potamogeton perfoliatus*)

er fundet flere steder i rørsumpen langs Kalvø, såvel frit drivende som fastvoksende. Planterne var gennemgående pæne, dvs. uden tætte epifyt-belægninger.

HIDTIDIGE OG AKTUELLE Ø-UNDERSØGELSER

Hidtil er der i ø-floraserien udarbejdet floralister for følgende øer og ø-grupper. (BL) er Bernt Løjtnant og (EW) Erik Wessberg.

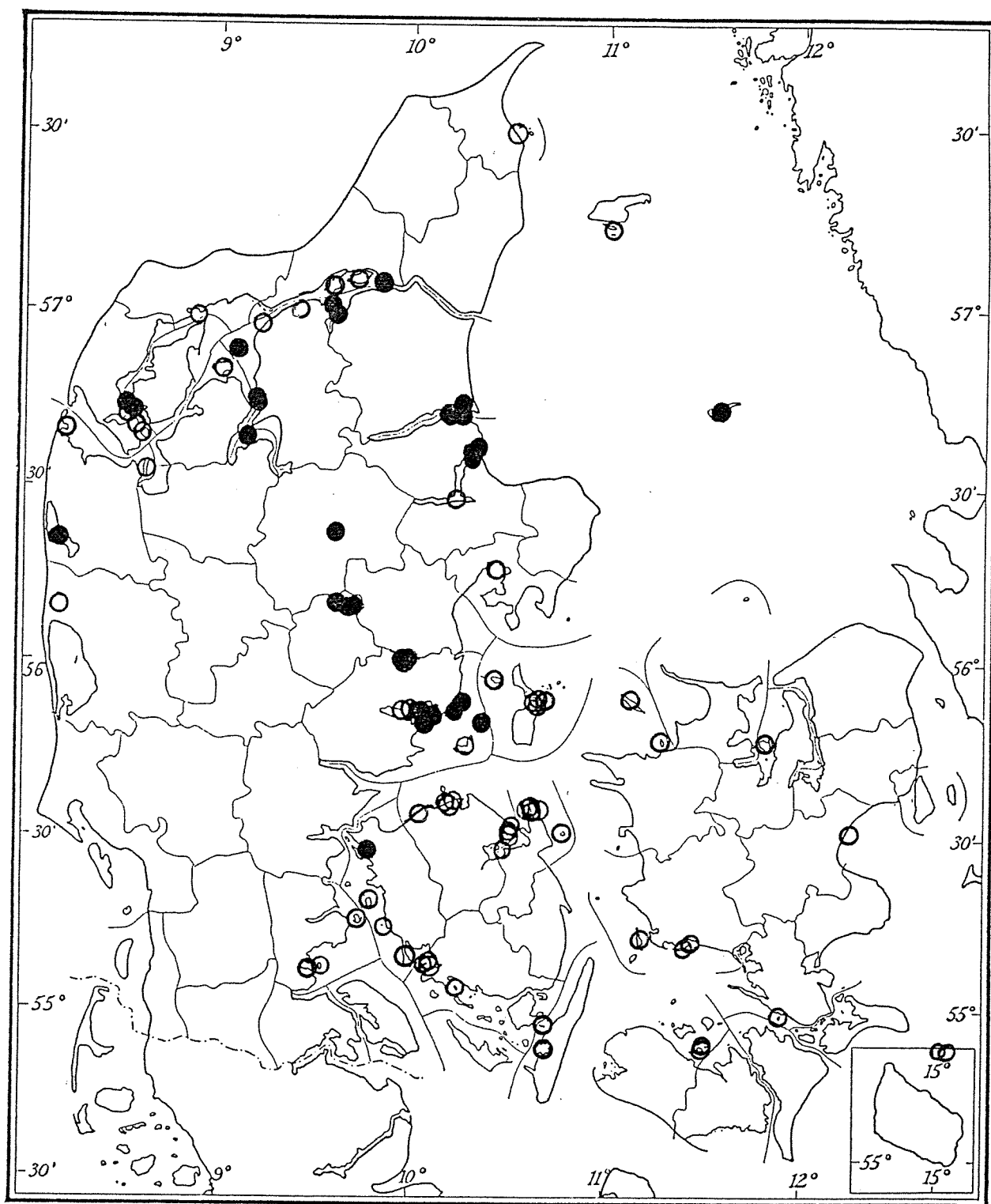
1. Anholt (1981). - (BL & EW).
2. Hjarnø i Horsens Fjord (1981). - (BL & EW).
3. Treskelbakkeholm i Mariager Fjord (1983). - (BL & EW).
4. Klosterholm og Startøtterne i Nibe Bredning (1984). - (BL & EW).
5. Mellempolde i Randers Fjord ved Udbyhøj (1984). - (BL & EW).
6. Pletten (Store Plet) i Mariager Fjord (1984). - (BL & EW).
7. Alrø i Horsens Fjord (1985). - (EW).
8. Møgelø i Julsø syd for Silkeborg (1985). - (EW).
9. Lille Plet i Mariager Fjord nord for Pletten (1985). - (BL & EW).
10. Paradisøerne i Børre Sø syd for Silkeborg (1985). - (EW).
11. Alrø Poller i Horsens Fjord sydøst for Alrø (1985). - (EW).
12. Tange Ø i Tange Sø (1985). - (EW).
13. Hov Røn nordøst for Gyllingnæs (1986). - (BL & EW).
14. Svanegrunden nordøst for Endelave (1986). - (BL).
15. Vår Holm og Kyø Holm i Limfjorden ved Nibe (1986). - (EW).
16. Fjandø i Nisum Fjord (1986). - (EW).
17. Egholm i Limfjorden ved Ålborg (1986). - (BL & EW).
18. Søby Rev øst for Gyllingnæs (1986). - (BL & EW).
19. Agerø i Limfjorden sydvest for Mors (1987). - (EW).
20. Stenrevet i Randers Fjord vest for Udby (1987). - (EW).
21. Lundø mellem Skive Fjord og Lovns Bredning (1987). - (EW).
22. Stenklipperne i Limfjorden ved Agerø (1987). - (EW).
23. Odpold i Randers Fjord nord for Stenrevet (1988). - (BL & EW).
24. Livø i Limfjorden (1988). - (BL & EW).
25. Svinø i Gamborg Fjord sydøst for Middelfart (1989). - (EW).
26. Lilleø, Bregne og Alø i Julsø syd for Silkeborg (1989). - (EW).
27. Store og Lille Rotholm i Risgårde Bredning nord for Hvalpsund (1989). - (EW).
28. Sankt Thomas i Skanderborg Sø (1990). - (EW).
29. Æbelø i Skanderborg Sø (1990). - (EW).
30. Kalvø i Skanderborg Sø (1990). - (BL & EW).

Siden 1983 er der endvidere foretaget floristiske undersøgelser - med henblik på udarbejdelse af floralister med noter - på følgende øer og ø-grupper - regnet fra nord:

Rønnerne mellem frederikshavn og Strandby.
 Hornfiskrøn syd for Læsø.
 Gjøll ved Limfjorden nordvest for Ålborg.
 Øland ved Limfjorden vest for Gjøll.
 Hornsgård Holm og Tøtten i Limfjorden nordvest for Nibe.
 Arup Holm i Limfjorden ved Feggesund.
 Friggøerne ved Løgstør.
 Fur i Limfjorden.
 Lindholm i Limfjorden øst for Thyholm.

Fuglholm i Limfjorden mellem Jegindø og Agerø.
 Rønland øst for Harboør Tange.
 Jegindø i Limfjorden øst for Thyholm.
 Venø i Limfjorden sydøst for Thyholm.
 Piggen i Randers Fjord nord for Uggelhuse.
 Kalø i Kalø Vig.
 Hindø i Stadil Fjord.
 Tunø ved Samsø.
 Sejerø sydvest for Sjællands Odde.
 Ægholm i Stavns Fjord ved Samsø.
 Sværm i Stavns Fjord ved Samsø.
 Mejlesholm i Stavns Fjord ved Samsø.
 Hjortholm i Stavnsfjord ved Samsø.
 Eskeholm i Stavns Fjord ved Samsø.
 Brokold i Stavns Fjord ved Samsø.
 Vorsø i Horsens Fjord.
 Vorsø Kalv i Horsens Fjord sydvest for Vorsø.
 Qrø i Isefjorden.
 Nekselø i Nekselø Bugt.
 Endelave sydvest for Samsø.
 Dræet syd for Æbelø ved Bogense.
 Ejlinge sydøst for Æbelø ved Bogense.
 Drættegrund sydvest for Æbelø ved Bogense.
 Mejlø ved Hindsholm.
 Mågeøerne nordøst for Bogense.
 Bogø ved Hindsholm.
 Vejlø ved Hindsholm.
 Vejlø Kalv ved Hindsholm.
 Ølsemagle Revle i Køge Bugt.
 Holmene ved Drejet i Odense Fjord.
 Ægholm ved Hofmansgave i Odense Fjord.
 Trindelen ved Hofmansgave i Odense Fjord.
 Leammer ved Hofmansgave i Odense Fjord.
 Kyholm syd for Leammer i Odense Fjord.
 Tornø i Odense Fjord.
 Romsø i Store Bælt.
 Bågå i Lille Bælt nordvest for Assens.
 Årø i Lille Bælt nordvest for Assens.
 Torø i Lille Bælt syd for Assens.
 Agersø i Store Bælt sydvest for Skælskør.
 Glænø i Holsteinborg Nor sydøst for Skælskør.
 Ormø i Holsteinborg Nor øst for Glænø.
 Helnæs nordvest for Fåborg.
 Vigø i Helnæs Bugt nordvest for Fåborg.
 Horsehoved i Helnæs bugt nordvest for Fåborg.
 Illum i Helnæs Bugt nordvest for Fåborg.
 Barsø i Lille Bælt nordvest for Als.
 Kalvø i Genner Bugt vest for Barsø.
 Bjørnø syd for Fåborg.
 Masnedø ved Vordingborg.
 Siø mellem Tåsinge og Langeland.
 Lilleø i Smålandsfarvandet nord for Askø.
 Askø i Smålandsfarvandet nord for Bandholm.
 Langø i Lindelse Nor syd for Rudkøbing.
 Christiansø ved Bornholm.
 Frederikso ved Bornholm.

NB: ALLE OPLYSNINGER OM PLANTEFUND FRA DISSE ØER HAR STOR INTERESSE

● : øer, for hvilke BL & EW har udarbejdet floralister med noter.

○ : øer, på hvilke BL & EW siden 1981 har foretaget floristiske undersøgelser med henblik på udarbejdelse af totalfloralister med noter om bl.a. særlige floristiske forhold, aktuelle trusler samt plejebehov.

Iøvrigt henvises til afsnittet om vore hidtidige og aktuelle ø-undersøgelser.